ਮਿਤੀ: 19 ਜ਼ੁਲ-ਹਿੱਜਾ 1447 ਹਿਜਰੀ, ਮੁਤਾਬਿਕ 5 ਜੂਨ 2026 ਈਸਵੀ

ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਸਥਾਨ

ਸਾਰੀ ਉਸਤਤ (ਤਾਰੀਫ਼) ਉਸ ਅੱਲ੍ਹਾ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹਰ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਇਆ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਬਣੇ ਜਾਂ ਨਾਸ਼ੁਕਰਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰ ਅਦਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਬਦਲਾ ਨਿਆਮਤਾਂ (ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ) ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਸ਼ੁਕਰੀ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਮਿੱਤਰ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮਦਦਗਾਰ।

ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪੂਜਣਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਅਜਿਹੀ ਗਵਾਹੀ ਜੋ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਤੰਗੀ (ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ) ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਬੀ ਮੁਹੰਮਦ (ਸਲ.) ਉਸ ਦੇ ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਰਸੂਲ (ਸੰਦੇਸ਼ਵਾਹਕ) ਹਨ, ਜੋ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਡਰਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸ ਵੱਲ ਬੁਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ ਚਿਰਾਗ ਹਨ। ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਸਲਾਮਤੀ ਅਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਨਾਜ਼ਿਲ ਫ਼ਰਮਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ: ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਬੰਦਿਓ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਡਰ (ਤਕਵਾ) ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਕਲਾਮ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ } الحشر: 18

"ਹੇ ਈਮਾਨ ਵਾਲਿਓ! ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਡਰੋ, ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਭਲਕ (ਆਖ਼ਰਤ/ਪ੍ਰਲੋਕ) ਲਈ ਕੀ ਅੱਗੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਰਹੋ; ਬੇਸ਼ੱਕ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਫ਼ ਹੈ।"

ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਬੰਦਿਓ!

ਬੇਸ਼ੱਕ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ (ਇਹਤਰਾਮ) ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮੁੱਲਾਂ (ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਪਾਕ ਦਿਲ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਸ਼ਰੀਅਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਦਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਤਾਕੀਦ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਨੇ ਚੰਗੀ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੰਦਭਾਸ਼ਾ (ਗਾਲ੍ਹੀ-ਗਲੋਚ) ਤੇ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ—ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਾਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا] { البقرة: 83[

"ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਲੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ (ਨਰਮੀ ਨਾਲ) ਗੱਲ ਕਰੋ।"

ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਅਮਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਤੋਂ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ (ਸਲ.) ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

"ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਖ਼ਲਾਕ (ਵਿਹਾਰ/ਚਰਿੱਤਰ) ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ।" [ਬੁਖ਼ਾਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ]

ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਸਤਰਾਂ:

ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਉੱਤਮ ਅਖ਼ਲਾਕ (ਚੰਗੇ ਵਿਹਾਰ) 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਿਹਤ (ਸਕੂਨ) ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੇਕ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਅਖ਼ਲਾਕ ਨਾਲ ਸੁਧਾਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲ ਸਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਤਮਾ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਉਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹੀ ਅਤੇ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ!

ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਰੂਪ ਇਹ ਹਨ: ਅੱਲ੍ਹਾ ਪਾਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸੂਲ (ਸਲ.) ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਦੀਨ (ਧਰਮ) ਦੀ ਤਾਜ਼ੀਮ (ਸਤਿਕਾਰ) ਕਰਨਾ। ਇਹ ਸ਼ਰੀਅਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹੱਦਾਂ (ਪਵਿੱਤਰ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਰਆਨ ਨੇ ਇਸੇ ਵੱਲ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ)/(الحج: 32

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ: "ਇਹ ਹੈ ਅਸਲ ਗੱਲ, ਅਤੇ ਜੋ ਕੋਈ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ (ਸ਼ਿਆਇਰ) ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਤਕਵੇ (ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰੀ/ਡਰ) ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ।"

ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਨਰਮੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ

ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ: ਚੰਗੇ (ਮਿੱਠੇ) ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਾ, ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ, ਅਤੇ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਗੱਲਾਂ (ਬੁਰੇ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਬੁਰੇ ਬੋਲਾਂ) ਬਾਰੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਾਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

{وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ} [الهمزة: 1]

"ਤਬਾਹੀ ਹੈ ਹਰੇਕ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਜੋ (ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ) ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ (ਸਾਹਮਣੇ) ਤਾਅਨੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।"

ਇੱਥੇ ‘ਹਮਜ਼’ (هَمْز) ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਮਲ (ਹਰਕਤਾਂ) ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ‘ਲਮਜ਼’ (لَمْز) ਦਾ ਮਤਲਬ ਜ਼ੁਬਾਨ (ਬੋਲਾਂ) ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਾਲਾ ਭਲਾਈ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਿਆਂ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

{وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا} [الإسراء: 53]

"ਅਤੇ (ਹੇ ਨਬੀ!) ਮੇਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰਨ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੋਣ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਸ਼ੈਤਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਸਾਦ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਯਕੀਨਨ ਸ਼ੈਤਾਨ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ।"

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ

ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ (ਬੁੱਧੀ) ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰੀਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਹੀ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਉਮਾਮਾ (ਰਜ਼ੀ.) ਤੋਂ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ:

"ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨਬੀ ਕਰੀਮ (ਸਲ.) ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ: 'ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ! ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿਨਾਹ (ਵਿਭਚਾਰ) ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿਓ।' ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਲੋਕ ਉਸ ਵੱਲ ਝਪਟੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਡਾਂਟਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ: 'ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਜਾ! ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਜਾ!'

ਪਰ ਨਬੀ ਪਾਕ (ਸਲ.) ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: '**ਇਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆਓ।**' ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ: '**ਕੀ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਲਈ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰੇਂਗਾ?**' ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ: 'ਰੱਬ ਦੀ ਸੌਂਹ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ! ਅੱਲ੍ਹਾ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰੇ।' ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: '**ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।**'

ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ: '**ਕੀ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰੇਂਗਾ?**' ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ: 'ਰੱਬ ਦੀ ਸੌਂਹ, ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ! ਅੱਲ੍ਹਾ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰੇ।' ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: '**ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਲੋਕ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।**'

ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ: '**ਕੀ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰੇਂਗਾ?**' ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ: 'ਰੱਬ ਦੀ ਸੌਂਹ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ! ਅੱਲ੍ਹਾ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰੇ।' ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: '**ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਲੋਕ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।**'

ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਭੂਆ (ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੈਣ) ਅਤੇ ਮਾਸੀ (ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ) ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ, ਅਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਦੇ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਬੀ ਕਰੀਮ (ਸਲ.) ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁਬਾਰਕ ਹੱਥ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਦੁਆ ਕੀਤੀ: '**ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਇਸ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਮੁਫ਼ ਕਰ ਦੇ, ਇਸ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਾਕ (ਸਾਫ਼) ਕਰ ਦੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਫ਼ਰਮਾ।**' ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਬੁਰਾਈ ਵੱਲ ਮੈਲੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਝਾਕਿਆ।" [ਇਮਾਮ ਅਹਿਮਦ ਅਤੇ ਸ਼ੁਐਬ ਅਲ-ਅਰਨਾਊਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ]

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਫ਼ਰਕ (ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਧਰ) ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ; ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ, ਸਮਝ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਹੀ ਬੁਖ਼ਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ (ਰਜ਼ੀ.) ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ:

"ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਗੱਲ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਪਸੰਦ ਕਰੋਗੇ ਕਿ (ਤੁਹਾਡੀ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਾ ਸਮਝਣ ਕਾਰਨ) ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸੂਲ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਲਿਆ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ?"

ਹੇ ਈਮਾਨ ਵਾਲੇ ਭਰਾਓ!

ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਿਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਹਤਰੀਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੀਨ (ਧਰਮ) ਦੀ ਦਾਵਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ; ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਏ, ਬਿਨਾਂ ਗਾਲ਼ੀ-ਗਲੋਚ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਤਾਅਨੇ ਮਾਰੇ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਾਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

{ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ ۖ وَجَادِلْهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ} [النحل: 125]

"(ਹੇ ਨਬੀ!) ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਦੇ ਰਾਹ ਵੱਲ ਸਿਆਣਪ (ਹਿਕਮਤ) ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ (ਨਸੀਹਤ) ਨਾਲ ਬੁਲਾਓ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੋ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੋਵੇ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਤੁਹਾਡਾ ਰੱਬ ਹੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਉਸ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭਟਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।"

ਬਰਾਬਰੀ, ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ

ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਰੂਪ ਇਹ ਵੀ ਹੈ: ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ (ਪੱਖਪਾਤ) ਨਾ ਕਰਨਾ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕਾਜ਼ੀ (ਜੱਜ) ਆਪਣੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਰੁਤਬੇ ਵਾਲੇ (ਅਮੀਰ) ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਡਾਕਟਰ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਦੇ ਇਲਾਜ ਵੱਲ ਉਵੇਂ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਅਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਜ ਵੱਲ; ਅਧਿਆਪਕ (ਉਸਤਾਦ) ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਪਿਤਾ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਵਿਚਕਾਰ ਬਰਾਬਰੀ (ਇਨਸਾਫ਼) ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਪਤੀ ਆਪਣੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੂਰੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਾਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (سورة النحل : 90)

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ: "ਬੇਸ਼ੱਕ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨਿਆਂ (ਅਦਲ), ਭਲਾਈ (ਇਹਸਾਨ) ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਕ) ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਨਿਰਲੱਜਤਾ (ਬੇਹਯਾਈ), ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ-ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ (ਚੇਤੇ ਰੱਖੋ)।"

ਅਤੇ ਉੱਮੁਲ ਮੋਮਿਨੀਨ ਹਜ਼ਰਤ ਆਇਸ਼ਾ (ਰਜ਼ੀ.) ਤੋਂ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਨਬੀ ਕਰੀਮ (ਸਲ.) ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

"ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉੱਚੇ ਰੁਤਬੇ ਵਾਲਾ (ਸ਼ਰੀਫ਼) ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਸਨ (ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ), ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਜ਼ਾ (ਹੱਦ) ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਸੌਂਹ! ਜੇ ਮੁਹੰਮਦ (ਸਲ.) ਦੀ ਧੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਵੀ ਚੋਰੀ ਕਰਦੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਵੀ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ।" [ਬੁਖ਼ਾਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ]

ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਰੈਰਾ (ਰਜ਼ੀ.) ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

"ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਰਾ ਉਹ ਵਲੀਮੇ (ਭੋਜਨ) ਦਾ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ (ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ) ਜਾਵੇ।" [ਬੁਖ਼ਾਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ]

ਬਿਮਾਰਾਂ, ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣਾ

ਹੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਭਰਾਓ! ਬਿਮਾਰਾਂ, ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ (ਦਿਵਿਆਂਗ) ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ (ਤੰਗੀ) ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ।

ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ ਬਿਨ ਅਬੀ ਅਲ-ਆਸ (ਰਜ਼ੀ.) ਤੋਂ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ! ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਕੌਮ ਦਾ ਇਮਾਮ (ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਬਣਾ ਦਿਓ।" ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

"ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਮਾਮ ਹੈਂ, ਪਰ ਨਮਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖ (ਭਾਵ ਨਮਾਜ਼ ਬਹੁਤੀ ਲੰਮੀ ਨਾ ਕਰ)।" [ਅਬੂ ਦਾਊਦ, ਅਲਬਾਨੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ]

ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਮਸਊਦ (ਰਜ਼ੀ.) ਤੋਂ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ:

"ਉਹ ਪੀਲੂ ਦੇ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਦਾਤਣ (ਸਿਵਾਕ) ਤੋੜ ਰਹੇ sਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪਤਲੀਆਂ sਨ। ਜਦੋਂ ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਚੱਲੀ ਤਾਂ ਉਹ (ਪਤਲੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਕਾਰਨ ਹਵਾ ਨਾਲ) ਹਿੱਲਣ ਲੱਗੇ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਲੋਕ ਹੱਸ ਪਏ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ (ਸਲ.) ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ: '**ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਹੱਸ ਰਹੇ ਹੋ?**' ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ: 'ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਨਬੀ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਪਤਲੇਪਨ 'ਤੇ।' ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: '**ਉਸ ਜ਼ਾਤ ਦੀ ਸੌਂਹ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ**

ਜਾਨ ਹੈ! (ਕਿਆਮਤ ਦੇ ਦਿਨ) ਨੇਕੀਆਂ ਦੇ ਤਰਾਜ਼ੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਉਹੁਦ ਪਹਾੜ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।'" [ਇਮਾਮ ਅਹਿਮਦ, ਸ਼ੁਐਬ ਅਲ-ਅਰਨਾਊਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ]

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ

ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰੂਪ ਇਹ ਵੀ ਹੈ: ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ (ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ) ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜੋ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰੀਅਤ (ਇਸਲਾਮ) ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਨਾ ਹੋਣ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਾਆਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ] { الأعراف: 199]

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ: "(ਹੇ ਨਬੀ!) ਨਰਮੀ (ਮੁਆਫ਼ੀ) ਦਾ ਰਾਹ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰੋ, ਭਲਾਈ (ਚੰਗੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ) ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਓ, ਅਤੇ ਅਣਜਾਣਾਂ (ਜਾਹਿਲਾਂ) ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਲਓ।"

ਇੱਥੇ 'ਉਰਫ਼' (عُرْف) ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਹ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਲਾਈ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਵੇ।

ਦੁਆ: ਅੱਲ੍ਹਾ ਪਾਕ ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਣਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਖ਼ਲਾਕ (ਵਿਹਾਰ) ਉੱਤਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਮਖ਼ਲੂਕ (ਲੋਕਾਂ) ਨਾਲ ਭਲਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇਹ ਗੱਲ ਖ਼ਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਈ, ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੋ; ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਬਹੁਤ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

(ਦੂਜਾ ਖੁਤਬਾ)

ਸਾਰੀ ਉਸਤਤ (ਤਾਰੀਫ਼) ਅੱਲ੍ਹਾ ਲਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪੂਜਣਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ (ਸਲ.) ਉਸ ਦੇ ਬੰਦੇ, ਰਸੂਲ ਅਤੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨਬੀ ਹਨ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਸਲਾਮਤੀ ਅਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਨਾਜ਼ਿਲ ਫ਼ਰਮਾਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ: ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ (ਪਸੰਦੀਦਾ) ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ: ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਦਬ (ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ) ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ। ਇਮਾਮ ਬੁਖ਼ਾਰੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਅਲ-ਅਦਬ ਅਲ-ਮੁਫ਼ਰਦ' ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ:

"ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਰੈਰਾ (ਰਜਿ.) ਨੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ (ਇਕੱਠੇ) ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ: 'ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ?' ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ: 'ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਹਨ।' ਤਾਂ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਰੈਰਾ (ਰਜਿ) ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: '**ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਬੁਲਾਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਨਾ ਚੱਲੋ, ਅਤੇ (ਕਿਸੇ ਮਹਿਫ਼ਿਲ ਵਿੱਚ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾ ਬੈਠੋ।**'" [ਅਲਬਾਨੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ]

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਕਾਂ (ਆਗੂਆਂ), ਵਿਦਵਾਨਾਂ (ਉਲੇਮਾ), ਕੁਰਆਨ ਦੇ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਮੂਸਾ ਅਲ-ਅਸ਼ਅਰੀ (ਰਜ਼.) ਤੋਂ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਨਬੀ ਕਰੀਮ (ਸਲ.) ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

"ਬੇਸ਼ੱਕ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਾਲਾ ਦੀ ਤਾਅਜ਼ੀਮ (ਵਡਿਆਈ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ: ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਜ਼ੁਰਗ (ਚਿੱਟੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ) ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਕੁਰਆਨ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ (ਗਿਆਨੀ) ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਵਾਧਾ (ਗ਼ੁਲੂ) ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਭੱਜਦਾ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਇਨਸਾਫ਼ਪਸੰਦ ਸ਼ਾਸਕ (ਹਾਕਮ) ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।" [ਅਬੂ ਦਾਊਦ, ਅਲਬਾਨੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਸਨ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ]

ਚੰਗੇ ਅਖ਼ਲਾਕ (ਵਿਹਾਰ) ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀਰੋ! ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਉੱਤਮ ਅਖ਼ਲਾਕ (ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ) ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਜਿਆਦਾ ਲੋੜ ਹੈ! ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਆਪਸੀ ਮੁਹੱਬਤ ਅਤੇ ਸਨੇਹ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇਜ਼ਰੀਏ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਲੋਕ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਲਾਈ (ਚੰਗਾ ਵਿਹਾਰ) ਕਰਦਾ ਹੈ; ਚਾਹੇ ਉਹ ਭਲਾਈ ਇੱਕ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਜਾਂ ਇੱਕ ਸੱਚੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਤੇ ਲੋਕ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਚਾਹੇ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੱਕ (ਸੱਚ) 'ਤੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸਤਰ:

ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਲਾਈ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਲਾਮ (ਮੁਹੱਬਤ ਵਿੱਚ ਕੈਦ) ਬਣਾ ਲਵੋਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਲਾਈ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੁਫ਼ਤੋ-ਮੁਫ਼ਤ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ, ਇਬਾਦਤ ਅਤੇ ਆਖ਼ਰੀ ਦੁਆ

ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਬੰਦਿਓ! ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ (ਹੁਕਮਾਂ) ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਭਲਾਈ (ਚੰਗਾ ਵਿਹਾਰ) ਕਰਨ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਾਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

{وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ } [البقرة: 83]

"ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸਰਾਈਲ ਦੀ ਔਲਾਦ (ਬਨੀ ਇਸਰਾਈਲ) ਤੋਂ ਪੱਕਾ ਅਹਿਦ (ਵਾਅਦਾ) ਲਿਆ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਭਲਾਈ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਯਤੀਮਾਂ (ਅਨਾਥਾਂ) ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ (ਮਿਸਕੀਨਾਂ) ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਸਲੂਕ ਕਰਨਾ, ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਰਮੀ (ਭਲੇ ਤਰੀਕੇ) ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨਾ, ਨਮਾਜ਼ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਜ਼ਕਾਤ ਅਦਾ ਕਰਨਾ।"

ਦੁਆ (ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ)

ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਨਬੀ ਮੁਹੰਮਦ (ਸਲ.) 'ਤੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਲਾਮਤੀ ਨਾਜ਼ਿਲ ਫ਼ਰਮਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ (ਸਹਾਬਾ) ਤੋਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾ, ਅਤੇ ਹੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਦਕੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਹਿਮਤ ਫ਼ਰਮਾ।

- ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਆਪਣੀ ਯਾਦ (ਜ਼ਿਕਰ), ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰੀਨ ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਫ਼ਰਮਾ।
- ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਮਦਦਗਾਰ ਬਣ, ਸਾਡੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਾ ਹੋ; ਸਾਨੂੰ ਫ਼ਤਹਿ (ਕਾਮਯਾਬੀ) ਬਖ਼ਸ਼, ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਾਰੂ ਨਾ ਕਰ; ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹਿਦਾਇਤ (ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹ) 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਆਸਾਨ ਕਰ ਦੇ।

- ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ! **ਕੁਵੈਤ** ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਰ ਬੁਰਾਈ ਤੇ ਆਫ਼ਤ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਫ਼ਰਮਾ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਅਮਨ, ਚੈਨ ਤੇ ਸਕੂਨ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਬਣਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਿਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਫ਼ਰਮਾ।
- ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਸਾਡੇ ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਖਿਆਂ (ਮੁਰਾਬਿਤੀਨ), ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ, ਫ਼ੌਜ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਗਾਰਡ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਫ਼ਰਮਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਬਖ਼ਸ਼।
- ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਸਾਡੇ **ਅਮੀਰ (ਸ਼ਾਸਕ)** ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ **ਵਲੀ-ਅਹਿਦ (ਯੁਵਰਾਜ)** ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਤੌਫ਼ੀਕ ਬਖ਼ਸ਼ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੇਕੀ ਤੇ ਤਕਵੇ (ਧਰਮ) ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ।

ਸਾਡੀ ਆਖ਼ਰੀ ਪੁਕਾਰ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਉਸਤਤ (ਤਾਰੀਫ਼) ਅੱਲ੍ਹਾ ਲਈ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪਾਲਣਹਾਰ ਹੈ।

ਜੁਮੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਖ਼ੁਤਬਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ (ਕੁਵੈਤ)